

WITOLD BENDER

PRACE WYKOPALISKOWE W MIEJSCOWOŚCI WÓLKA ŁASIECKA, POW. ŁOWICZ, W 1960 ROKU

Systematyczne badania wykopaliskowe prowadzone od 1957 r.¹ w miejscowości Wólka Łasiecka, pow. Łowicz, dotyczą osadnictwa z młodszego okresu rzymskiego. Główny przedmiot aktualnych prac stanowi osada (stanowisko 2) znana już od r. 1952². Omawiane badania inicjuje Zakład Archeologii Polski IHKM PAN w Warszawie, powierzywszy ich realizację ekspedycji wykopaliskowej³. Program badań przewiduje ich kontynuację w ciągu dalszych kilku sezonów. Z uwagi na znaczną przestrzeń zajęta przez starożytną osadę w Wólce Łasieckiej (około 6 ha) całkowite jej rozkopanie wydaje się nierealne. Prace muszą być zatem ograniczone do zbadania pewnych partii osiedla, których poznanie posiada, jak sądzimy, podstawowe znaczenie dla problematyki obiektu.

Wyniki dotychczasowych prac terenowych przyniosły już niektóre istotne ustalenia, jednak niedostateczne jeszcze, choćby z uwagi na rozszerzenie się problematyki badawczej w związku z odkryciem na terenie osiedla dużej budowli halowej⁴.

Rozległość osady strona w znacznej mierze określona dzięki uchwyceniu jej granic z trzech stron. Rok 1960 przyniósł dalsze, ważne spostrzeżenia dla analizy przestrzennego układu osiedla. W dalszym ciągu nie dość jasno rysuje się szereg zagadnień, jak np. stosunek przestrzenny i chronologiczny osiedla do cmentarzyska w Wólce Łasieckiej (stanowisko 1), datowanego zresztą (w sposób ramowy) także na okres rzymski, wreszcie ogólny charakter osiedla z dominującą w jego obrębie budowlą halową.

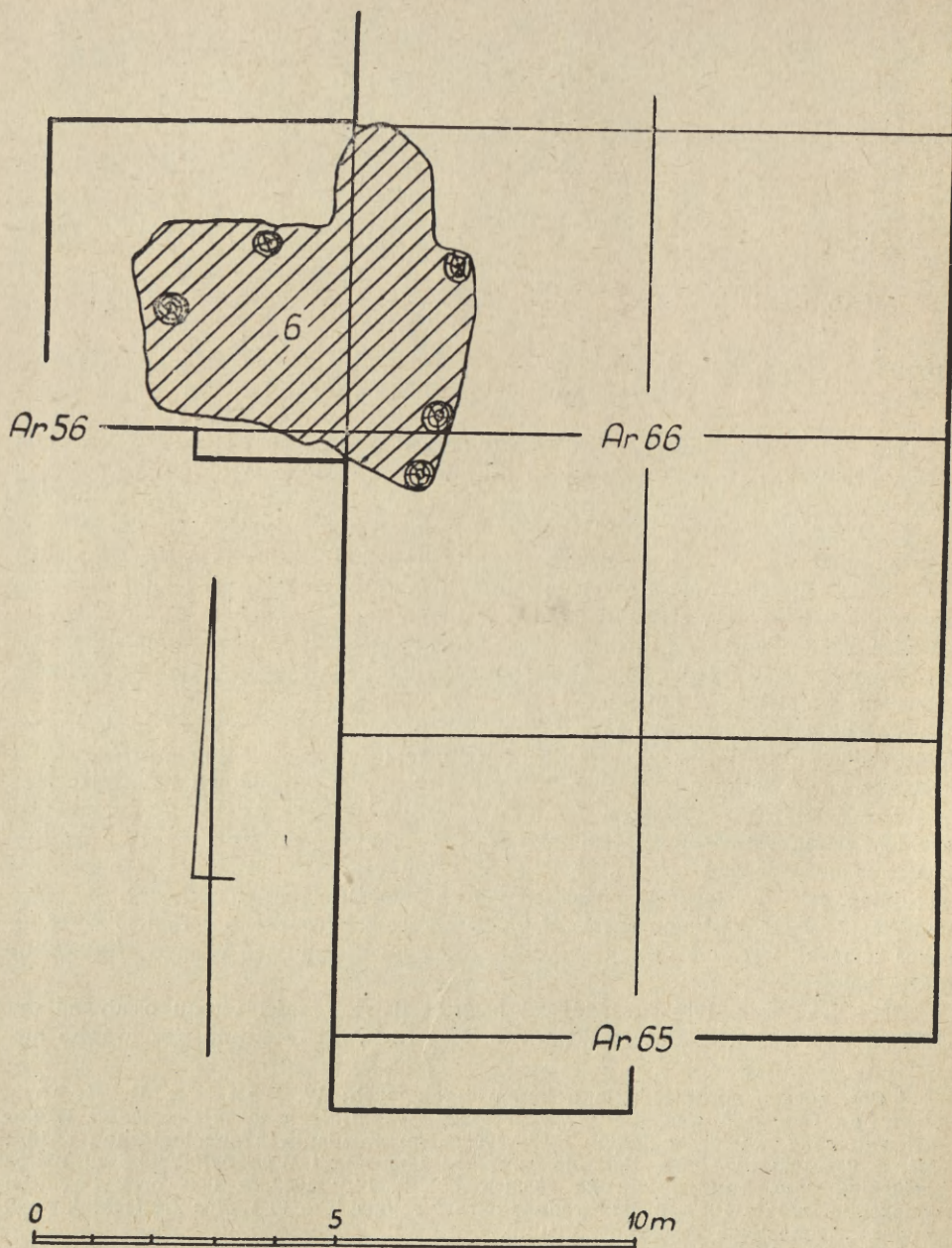
Plan prac w r. 1960 przewidywał badanie dalszej części terenu osady na zachód od wspomnianego dużego domostwa, przy czym interesowano się zarówno bli-

¹ Por. roczne sprawozdania z badań terenowych: W. Bender, B. Barankiewicz, *Badania nad osadnictwem okresu rzymskiego w miejscowości Wólka Łasiecka, pow. Łowicz, w latach 1957—1958*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 13 : 1961, s. 95—104; tychże, *Badania terenowe Ekspedycji Wykopaliskowej w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz, w roku 1959*; tamże, t. 14 : 1962, s. 000, oraz tychże monografię za lata 1957—1959: *Osada z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz*, „Archeologia Polski” (w druku).

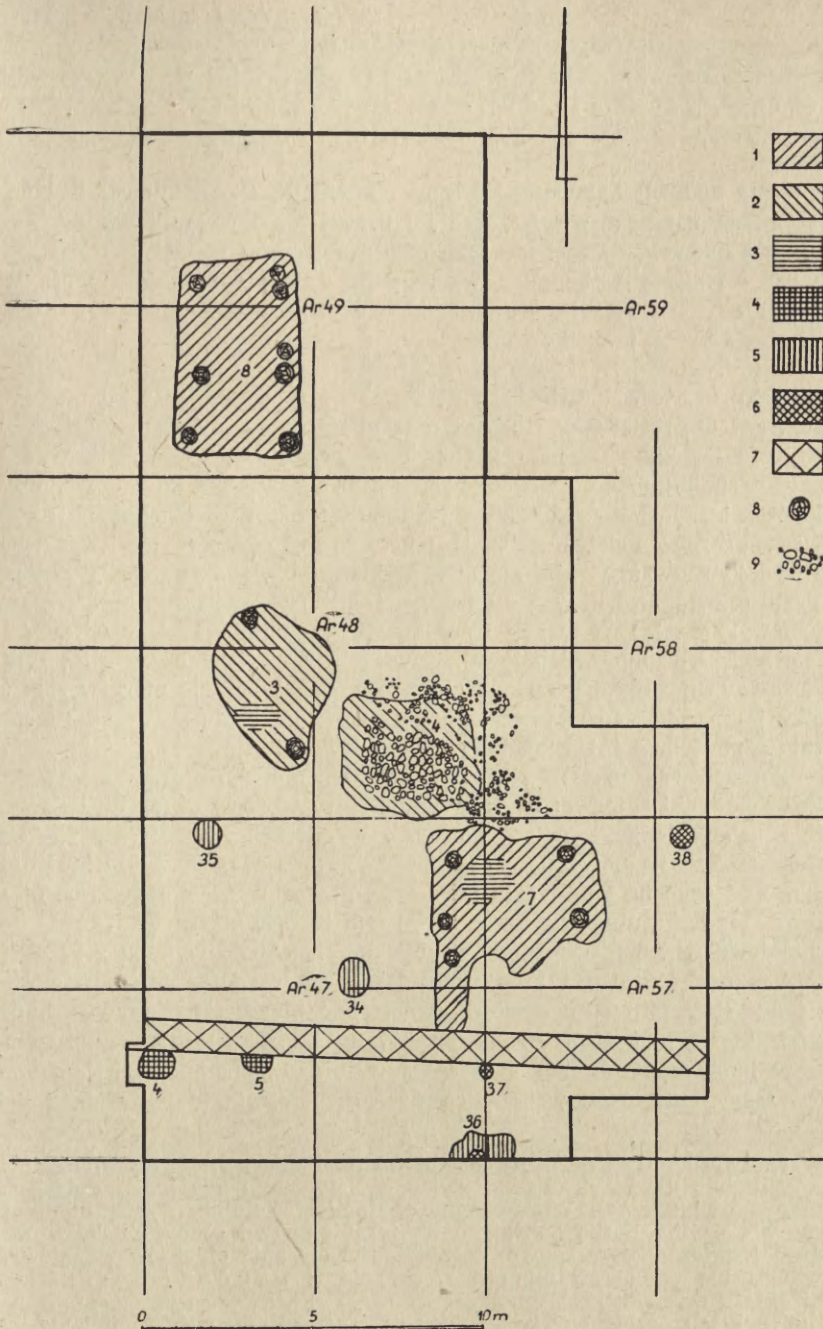
² M. Gozdowski, *Osada z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz, w świetle badań w 1952 r.*, „Materiały Starożytne”, t. 1 : 1956, s. 105—132.

³ Prace terenowe w Wólce Łasieckiej trwały w r. 1960 od 23 lipca do 23 września, kierował nimi mgr W. Fiender. Udział w badaniach wzięli: mgr B. Barankiewicz, pracownik naukowy, i W. Szulc, kreślarz.

⁴ Por. W. Bender, *Zagadkowa budowla z pierwszych wieków naszej ery, „Z otchłani wieków”*, R. 26 : 1960 z. 2, s. 112—119; tenże, *Un village appartenant à la civilisation de Przeworsk en Pologne centrale (Wólka Łasiecka, district de Łowicz)*, „Archeologia Polona” (w druku).

Ryc. 1. Wólka Łasiecka, pow. Łowicz, stanowisko 2 — osada, wykop 1/60. Schematyczny plan budynku słupowego nr 6

Ryc. 2. Wólka Łasiecka, pow. Łowicz, stanowisko 2 — osada, wykop 2/60.
Schematyczny plan obiektów zabudowy

1 — budynki słupowe; 2 — ziemianki; 3 — paleniska; 4 — piece, 5 — jamy; 6 — jamy z gliną; 7 — wykop z 1952 r.; 8 — wkopy słupów; 9 — kamienie

skim jego otoczeniem, jak i odleglejszym, tj. środkową i zachodnią partią stanowiska, gdzie występuje zagęszczenie zabudowy mieszkalno-gospodarczej. Otworzone zostały dwa kilkuarowe wykopy o łącznej powierzchni 900 m². Pierwszy objął ary 56, 65, 66, 67, 68, 69 hektara IV, drugi — ary 47, 48, 49, 57, 58 w obrębie hektara I. Zakładając wykopy kierowano się koniecznością nawiązywania do wykopów z lat ubiegłych.

Otoczenie budowli halowej od strony wschodniej i południowej badano w latach 1958—1959, ustalając peryferyczne jej usytuowanie w granicach osiedla. Teren sąsiadujący z budowlą od zachodu przekopano częściowo w 1959 r. i kontynuowano jego badanie podczas wykopalisk tegorocznych. Wszędzie tu występuje warstwa kulturowa z okresu rzymskiego, miejscami bardzo nikła. W najbliższym sąsiedztwie budowli rozciąga się początkowo wolny od zabudowy pas szerokości około 20 m. Idąc dalej w kierunku zachodnim, natrafiamy na rząd naziemnych, słupowych budynków (chat), z których dwie odsłonięto w 1959 r., trzecią w roku bieżącym (budynków 6)⁵. Był to prostokątny budynek o wymiarach 3,10 × 4,90 m (dłuższa oś skierowana po linii wschód—zachód), pozbawiony wewnętrznego paleniska (ryc. 1). Jak wspomniano, znajduje się on wraz z dwoma budynkami odkrytymi uprzednio w jednym rzędzie biegnącym w układzie południkowym. Te trzy budynki występują w dość regularnych od siebie odstępach (około 13 m). Powyższa obserwacja pozwala, jak się wydaje, zauważyć cechy rzędowego układu obiektów zabudowy przynajmniej w tej partii osiedla. Jest to ważne dla zagadnienia rozplanowania naszej osady.

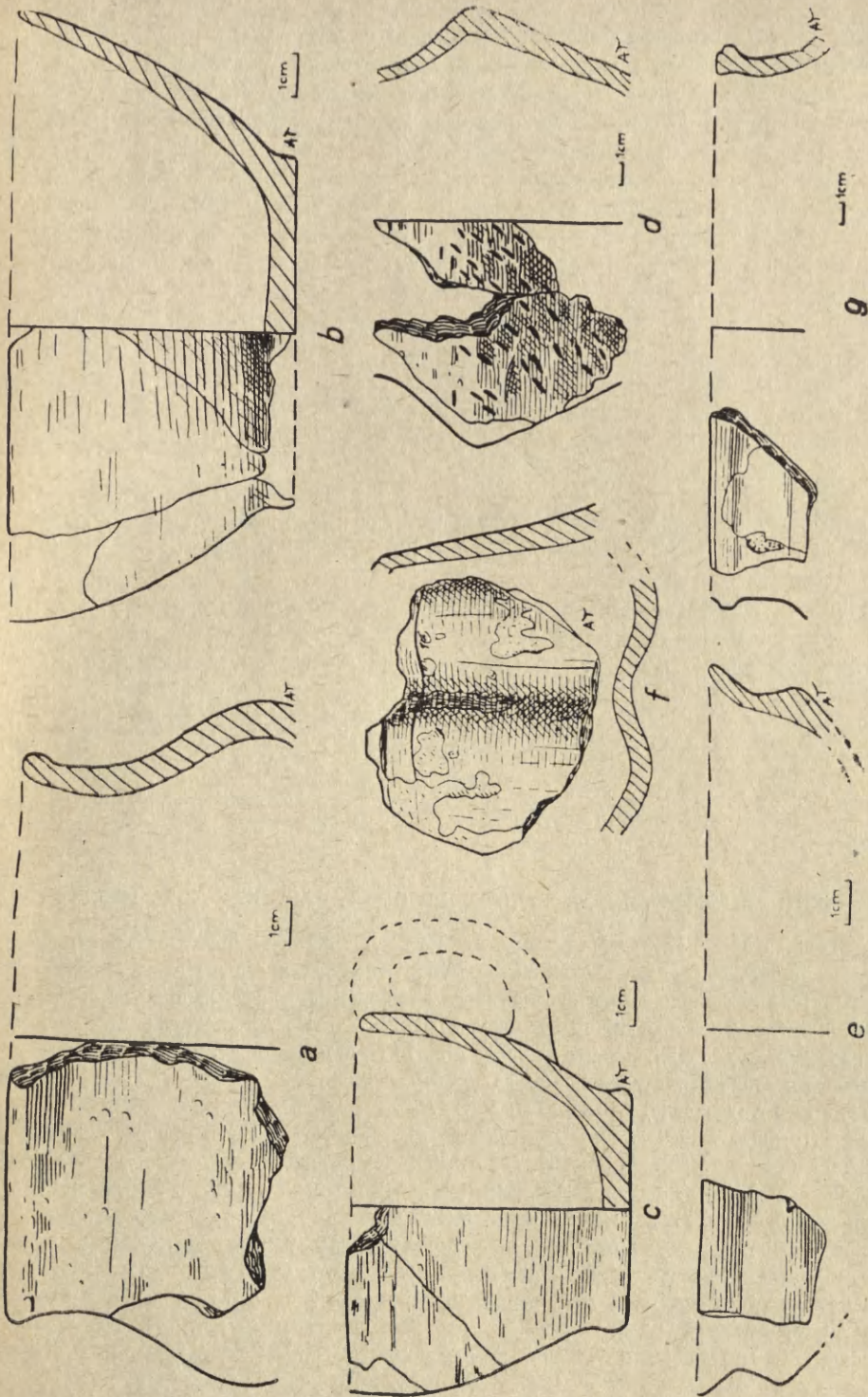
Drugi wykop założono w części środkowo-zachodniej osady, w odległości około 100 m na zachód od budowli halowej. Nawiązano tu do wykopów z lat 1957—1958. Ta część osiedla ma nieco odmienny charakter, co wyraża się m.in. w zagęszczeniu zabudowy i innym układzie przestrzennym. Warstwa kulturowa jest tu charakterystycznie odpowiednio intensywniejsza.

W roku sprawozdawczym odsłonięto w wspomnianym drugim wykopie dwa prostokątne budynki słupowe: nr 7, o wymiarach 4,00 × 5,00 m (oś dłuższa wschód—zachód), z paleniskiem wewnątrz⁶, i nr 8, o wymiarach 3,50 × 5,70 m (oś północ—południe) pozbawiony pozostałości paleniska. Reszta odkrytych obiektów to dwie ziemianki, z których nr 4 posiadała przy dnie, pośrodku, bruk kamienny, dwa piece kopułkowe oraz kilka nie określonych bliżej jam (ryc. 2).

Południowa ściana opisywanego wykopu przylegała do wykopu z r. 1958, gdzie odkryto budynek słupowy i kilkanaście jam. Już wówczas przypuszczaliśmy, że niektóre z tych jam mogły stanowić wkopy po słupach naziemnych budynków. W roku bieżącym odkryliśmy w nawiązaniu do skupiska jam na arze 56 wykopu 1/58 dalsze jamy o „posłupowym” charakterze. Układ wspomnianych jam oraz charakter warstwy kulturowej wokół nich sugeruje istnienie tu pozostałości dalszego,

⁵ W sprawozdaniu niniejszym odstąpiono od konwencji numerowania obiektów zabudowy osobno dla każdego roku badań, jak to miało miejsce w dotychczasowej sprawozdawczości rocznej. Wprowadzono natomiast kolejną, ciągłą numerację, co odzwierciedla ogólną liczbę odkrytych na terenie naszej osady obiektów w latach 1957—1960. Nawiązano tym samym do kolejności opisanego obiektów zabudowy, przyjętej w artykule monograficznym (por. przypis 1: Bender, Barankiewicz, *Osada z okresu rzymskiego...*).

⁶ Budynek ten posiadał w wypełnisku rozrzucone, przepalone kamienie, kawałki żużla, niekiedy dość duże, z widocznymi na nich resztkami rumowiska jakiegoś pieca hutniczego. Znaleziono tu także znaczną stosunkowo ilość ułamków naczyń. Kamienie w budynku pochodziły z rozwleczonego paleniska. Obecność żużla jest zapewne wtórna; pochodził on z pieca znajdującego się gdzieś poza budynkiem. Opisywany obiekt mógł być chatą kowala (?).

Ryc. 3. Wólka Łasiecka, pow. Łowicz, stanowisko 2 — osada. Wybór form naczyń glinianych z obiektów zabudowy (1960 r.):
 a-e — ręcznie lepiące; f-g — toczone

Rys. A. Tłomakowska

naziemnego budynku słupowego, który jednak jako zbyt hipotetyczny nie został uznany za odrębny, zamknięty element osadniczy.

Obserwując rozplanowanie obiektów zabudowy (budynki, ziemianki, piece kopułkowe, niektóre nieliczne paleniska i jamy) w omawianej, środkowo-zachodniej części osiedla, można zauważyć dwie cechy: 1) bardziej zwartą, zagęszczoną zabudowę, 2) elementy koncentrycznego układu budynków i ziemianek przynajmniej na rozpoznanym dotychczas odcinku. Odslonięte tu budynki słupowe i ziemianki zataczają linię łuku. Z obu stron tego łuku, głównie od wewnątrz, występują piece kopułkowe, paleniska oraz jamy.

Naszkiecowany obraz części osiedla, omówionej ostatnio, wymaga naturalnie dalszego sprawdzenia przez odsłonięcie szerszego terenu przyległego.

Ruchomy inwentarz kulturowy, uzyskany w czasie tegorocznych badań terenowych, prezentuje się nadal ubogo. Jego masę stanowi ceramika dość jednolita w formach, charakterystyczna przede wszystkim dla młodszego okresu rzymskiego. Obok przeważającej większości ceramiki „grubej” znaleziono dalsze ułamki naczyń toczonych na kole (ryc. 3). W jednym z budynków znaleziono bardzo zniszczony grot oszczepu.

Należy podkreślić, że w r. 1960 uzyskano po raz pierwszy materiały świadczące o określonej działalności produkcyjnej na terenie osady. Są to mianowicie ślady pozostałości żelaznej produkcji hutniczej, na które natrafiono eksplorując budynek nr 7 (por. przypis 6).

Wyjątkowo złe warunki atmosferyczne w roku bieżącym znacznie utrudniały badania wykopaliskowe i powodowały konieczność przyspieszonej eksploracji niektórych obiektów, których dolne partie zalewała stale przybierająca woda.

*Zakład Archeologii Polski IHKM PAN
w Warszawie*

ВИТОЛЬД БЭНДЭР

ОТЧЁТ ПО РАСКОПКАМ В М. ВУЛЬКА ЛАСЕЦКА, РАЙ. ЛОВИЧ, ЗА 1960 Г.

Обсуждаемые археологические работы в м. Вулька Ласецка, рай. Лович, являются продолжением исследований предыдущих годов. Они относятся к селищу позднеримского периода. В 1960 г. были сделаны существенные наблюдения относительно анализа пространственного расположения селища. В ближайшем соседстве с залобраным строением (4) к западу находилась полоса земли, шириной ок. 20 м, незастроенная, но отделенная рядом небольших столбовых строений. Два из них были обнаружены в 1959 г., 3-е же строение (№ 6) в 1960 г. (величина: 3,10×4,90 м). Рис. 1.

Вторая траншея с 1960 г. была проведена в средне-западной части селища. Обнаружены были здесь два столбовых строения (№ 7 и № 8), две землянки, из которых одна (№ 4) с каменным полом, две куполообразные печи, а также несколько ям (рис. 2). В данном секторе селища было обнаружено заметное сплочение построек, причем расположение строений и землянок, по всей вероятности, было концентрическим. Это наблюдение, существенное при установлении расположения построек в древнем селении, требует, однако, дальнейшего подтверждения, что всецело зависит от результатов исследований в будущем, в связи с дальнейшим ходом и расширением раскопок.

Полученный материал это большей частью рукодельная, „грубая” керамика. Были

найлены и обломки подправленных на круге сосудов. Находки эти — образцы, свойственные, преимущественно, более раннему римскому периоду (рис. 3).

В 1960 г., в первый раз на территории данного селища, нашлись доказательства местного промысла по плавке железа, а также, вероятно, и по дальнейшей его обработке.

WITOLD BENDER

EXCAVATIONS AT WÓLKA ŁASIECKA, DISTR. ŁOWICZ, IN 1960

The discussed excavations at Wólka Łasiecka continued those commenced in previous years¹. The examined site is a settlement of the Late Roman period. The 1960 investigations have provided essential data for the analysis of the spatial layout of the settlement. To the west, in close proximity of the hall structure⁴, there stretched an area approximately 20 m. wide and free from habitation limited farther on by a row of small overground post-buildings. Two of them were disclosed in 1959 and the third (no. 6) in 1960 (its size: 3.10 by 4.90 m.) (fig. 1).

During the 1960 season also the west-central part of the settlement was excavated. It yielded 2 post-buildings (nos. 7 and 8), 2 dwelling-pits, one (no. 4) with a stone-pavement, 2 domed ovens and several pits (fig. 2). In this part of the habitation site a distinct density of dwelling structures is observable. The distribution of buildings and dwelling-pits seems to suggest a concentric arrangement. This last observation, very essential for the layout of an ancient settlement, demands further verification by the exploration of a larger area.

The small finds include mainly hand-made coarse pottery. Also fragments of wheel-made vessels were revealed. All the specimens are chiefly typical of the Late Roman period (fig. 3).

The 1960 investigations have for the first time provided evidence that the smelting of iron and probably its further working were carried on within the settlement.